

bitzat en *figel*, etc.?) però costa de creure, tractant-se d'un mot d'aquest sentit, tan recent i només del Principat: deu haver-hi tanmateix alteració de *ficella*, si bé amb alguna contaminació (¿potser fr. *friser* 'artisar', etc.?).

Filagarsa [1670]: encara que no el registraren els diccs. fins a Belv. («hilacha, hilaracha, *flocus*», ja figura en el DTo. (1670) en «*cala de filagarses*: lina-mentum rasile»; és un mot familiar a tothom almenys en el cat. central: «amic lector, més d'un cop en la vida t'hauràs hagut de batre amb els bandolers de Roca-rossa, terribles quimeres fetes de *filagarses* i terror adormides eternament en la imaginació de tots els homes», Coromines (*Silèn.*, § 8, p. 117), «el nostre adolescent s'havia abaltit, i en el bri de món real que flotava encara com una *filagarsa* a flor de la consciència submergida, les fortes aromes del carro --- es metamorfosaren en bellíssimes fades ---», id. (id., § 7, O. C., 41a6); *AlcM* el cita en EmVilanova, *filagarsar* en Guimerà, i *filagarsós* «hilachoso» un tractat referent a espècies, recomana que no ho higuí el *gingebre vert*, en l'any 1455.

Sembla que l'explicació més senzilla del mot és que sigui extret del verb *esfilagarsar* (tant o més usual que *filagarsa*), ja registrat per Belv. («deshilachar --- pan-num filatim carpere»), amb *esfilagarsat*, el mot més usat de la família, emprat per Ruyra i per Noller,²² «li *esfilagarso les carns*» per EmVilanova: que s'hauria format per encreuament d'*esfilegassar* amb un verb *encadarsar o *escadarsar, que si bé no semblen estar documentats es poden haver format a qualsevol moment sobre *cadarsos* 'seda basta dels capolls enredats que no es fila al torn', i de tota manera es troba *escadars* 'seda inferior' (S. xvi, *Dag.*), que podria tenir *es-* partint de tal verb (si no és prostètica) (cf. *ESCADUSSER* i *escadors*). *Esfilegassar* (encara que negligit per *Dag.* i *AlcM*) figura en el *Dfa.* com a variant d'*esfilegar* 'desfilat, separar els fils d'una roba' i és una formació de tipus normal i adotzenada. Quant a *filagassa* «hilacha» és eiv. (P. Cabr.), i l'usa en plural J. Castelló en les *Rond. Eiv.* (47).

Val a dir que hi ha unes formes parònimes que convé tenir en compte. I ja maestr. *filagartxos* (GaGirona, p. 337) que podem despatxar fàcilment com a alteració de *filagarses*, ben explicable vàriament (potser fins i tot mossarabisme), i que en tot cas partint de *cadarsos* no pot sobtar gens. Roerg. *fiolárgo* f. «efilure ---» i *desfiolorgà* «efilur ---». També arribem a pensar si hi ha hagut algun sufix o variant de sufix com *-arça* tenint en compte l'arag. *hilarça* «hilaza» de Borao, i que hi ha un *ligarça* 'lligam' en el *Rekontamiento Alixandre* morisc aragonès del S. xvi (Nykl, *RHisp.* LXXVII, 604). Justament tenim ací en el derivat *esfilarçat* la documentació més antiga de tot el grup, en Arnau de Vilanova («esguart hom que les polpes no sien *esfilarçades*», *AlcM*). De tota manera es pot pensar que tot això siguin mutilacions o encreuaments de forma un poc divergent, però formats també bàsicament amb els dos contraients mateixos: *esfilegassar* i (*es*)*cadarsos*.

Tanmateix hi ha una variant que dona més a rumiar: la menorquina *filàrsega* «fil descosit o desfet», «trosset de cotó per curar ferides o per altres explicacions mèdiques» que junt amb *esfilarsegar* «desfer en filàrsegues un tros de roba» va registrar En Moll a Ciutadella (*Misc. Alcover*, 443, 440): fa pensar més la segona acc., però més encara l'accentuació esdrúixola, i el fet que a Mallorca diuen *filàssega*=men. *filàrsega* (Moll, *AORBB* II, 40, i *AlcM*); car aquest és sobretot un terme nàutic que equival al nauticisme *filàstica* del català comú (*BDC* IV, 104; XII, 36; inútil refutar l'absurda explicació que en dona *AlcM*), del port. *filàstica* (Moraes) i del cast., on es documenta des de 1696; car aquest té una variant *filáciga* [1607 i Lope de Vega] coincident amb la balear: semblaria que ací hi hagués un cas de canvi mossàrab sr > ç; i així jo suggeria en el *DCEC* (HILO II, 919a16-27) que *filàstica*/*filáciga* resultés d'un encreuament del mossàr. *filacha* (= *hilacha*) «con *ALMÁCIGA* (variante *almástica*), pues la *filástica* se emplea para reparar y aferrar cabos, tal como la almáciga para reparar y proteger cristales». Justament hi ha fets mossàrabs com els explicats en aquell llibre en els articles *JAGUARZO* (< *SALICASTRUM*) i *ESCARZAR* (< *CASTRARE*), *ZAMBO* (< *STRAMBUS*) que ens recorden fonèticament tot això, amb llur rz al costat de la rç de *filagarsa*.

De tota manera no em retracto de l'explicació que he suggerit en primer lloc, perquè ni l'explicació semàntica d'aquesta segona etimologia és evident, ni podem descartar que no hi hagi una semblança casual de *filagarsa* amb el terme nàutic; i també fora legítim d'admetre una col·laboració entre els dos corrents etimològics que en tot o en part haguessin convergit. ²⁵ *Felagany*, *-ganyós*, de *filagarsa* amb «canvi de sufix» o per encreuament amb *llagany*.

Filaire. *Filaió*. *Filament* [Lab. 1839]; *filamentós*. *Filandre*, del fr. *filandre*. *Filaratxo*. *Filària*; *filariosi*. *Filassa* [fi S. xv]; *filassada*; *filasser*. *Filatge*. *Filejar*. *Filum*.

Afilat [Llull], derivat de *fil* (*fil de l'espasa*, etc.); *añilat* [mj. S. xv, *Curial*] «de tan blanca qu'és n'apar una monja, / lo mas *añilat*, petita la boca, / en lo caminà, camine garbosa», vell romanç recollit a l'Espluga de Fr., MilàF (*Romillo.*, 292F); *añiló*; *añilador*; *añiladora*; *añiladura*; *añilament*; *añilant*. *Añilurat*, adj. (Conflent, Jampy, dit de les branques dels beços, i explicat per l'autor com «élançé») potser derivat de *añiladora* 'esmoladora', *-adorat* encreuat amb *añilat*.

²⁶ *Bifilar* [*Dfa.*], afegit per Fontserè al seu *DOrt*.

Contrafila. *Contrafilera*.

Desfilat [*ad. o destexir*: retexo, *-xis*], *DTo.* 1647], Lacav.: «destexir de fil en fil una tela; aquesta tela se *desfila*; *desfilat* o *desenfilat un rosari*»; d'aquest: «*desfilarse, desamparar lo exercit: lo soldat desampara lo exercit*», ús que veiem exemplificat en la loc. adv. *a la desfilada*: «sortirem en mitja formació per la porta del cementiri, i arrencarem rostos avall *a la desfilada*, sense ordre ni concert, cridant com uns esperitats», ⁶⁰ *MVayreda* (*Carlínada*, cap. 3, p. 54); continua Lacav.: